

1. Ngwana ge a feditše kgwedi ka ntlong, ya bobedi o ya kuruwetšwa. Ge ba mo kuruwetša ba re kurrurruwa! Nkobokobo ntebalebiše! Ngwana a lela, ga a lela a le bjalo ba namile ba ntšhitše molora, ba mo taka phatla, ba mo taka kgobelo, ba mo taka ka makwafeng, gore ba tle ba kgone go mo swara, ba mo taka le ka sekgoseng. Ba re tebateba nthešana goba tebateba ntšhimane o bone mmanngobane! Kopelo ya bona še:- Ngwana o lla magabeng, mma ge a sa mo mo llele. Ba epela ka moka ge ba rialo. Ba ingatile mašago a le fa kgakala. Yo a dirwang bjalo ke yo kgwedi e mo nnetšego a šetše a ntše a belegilwe; a feditše kgwedi e tee ka ntlong; o kuruwetšwa ka ya bobedi. Yo a tswetšwego kgwedi e ile fifing ga a šongwe bjalo. Go direlwa yo a belegilweng kgwedi e le fa gare ga yona. Bakgekolo ba a tšhepha, ba tlola letsoku, go tee le ngwana yo a kuruwetšwang, le yena o ya tlola. Dijo tša bakgekolo ke tšhima. Tšhima ke mabele a go setlwa, a setlwa ke mathari ka moka a motse. Pitša e apewa ke mosadi yo a thomilego go itšibola ka ngwana a mošimane, e loišwa ke yena, e tšholwa ke yena, ka gobane o itšhimegile ka mošimanyana. (itšhimegile - go itšibola.) Tšhima e tšhelwa letswai. E tsholelwa ka megopong ke yena mosadi yo. A ba a fa bakgekolo a ba tsholela le bana ba dikgotlhwana ba ba tlilego le bakgekolo. Ya šala e le dikgopakgopa ka fa e tsholetšweng ka gona. Ba re go bana ba dikgotlhwana: Le name le tle le sware ngwana a bo lena ka gore le ja tšhima ya gagwe. Ge ba nyaka thari ba bolaya pudi, ba ija dinamama, ba e bitša gore ke thari ya ngwana. Ba bua letlalo la yona botse. Ba bapola letlalo la yona mo le ka se jewe ke dimpja, ba letšhela letswai, ba le tlotša ka thola kgomo gore dimpja di le tšhabe. Ka morago ge le omile ba le iša metseng, ge le thapile ba le tliša gae, ba le phuthaphutha ga botse. La re go šwaba mokgalabje a le šuga, a šugela motlogolo age thari ya go mmopula. A le šuga la ba la šala le le boleta. La išwa moseging wa dithari a le sega botse, a ba a dira le masoto a go bofa, a rokelelwa ka matswana a masesane, ba roka ka moropola. Moropola ke lemao le a lootšwa. Ge e seno segwa e bile e rokeletšwe masotwana, e tlotšwa ka tšhidi
- 2.

goba thela gore e be boleta, e se ka ya kgokgoropana ya hwalala, ya e ba nkgokgoro ya tla ya ngwapa ngwana ya mo ntšha lekhwekhwe.

3. Ge ba rata ba e ena ka metseng a šefapabadia ya šala e le ye khwinana. Ba kgona ba e iša go mmangwana gore a bopule ngwana ka yona. Pudi ya go dira thari e ntšhwa ke papage ngwana, a hlabiša bo mmage ge e le motswetši, gore motswetši a ithobe dingalo, a tšwe ka ntlong a nonne. Ge ba dira thari ka pudi ga ba alafe pudi, ba jo e bolaya, ba etlhaba. Ngwana yo monyane o hlapišwa ka lehlapelong, o hlapišwa ke bakgekolo ka mosetlhō. Mosetlhō ke sona sesepa sa basotho. Mosetlho o na le lephoko bjalo ka sesepa, o ya lepoga. Ge ba seno mo tlahiša ka mosetlhō ba mo tšhela ka molora ka fase ga makwafa, melaleng, le mo ditso di hlakananago gona, mo manengetšhwaneng. (manengetšhwaneng - mo ditso di hlakananago gona.) Ge ngwana e sa le yo monyane ga a je bogobe, o re pele a no anywa bommage, ge a na le kgwedi tše pedi a sa tlho a kgorišwa ke mafsi a mmage, ba mo ješa mpeng, a ja ntšho. Ba a mo kgoka. Ge ba ješa ngwana mpeng ba a mo kanamiša, ba tšhela metse ka seatleng, ba mo nweša le ge a ntše a lela. Ge a baletšwe ba mo fodiša diatla. Mo gongwe ba mo epela diša
4. tša ntsho, diša ke digwêrê, ba re go di apeya ba mo nweša di šetše di fodile. O kanamišwa ke bakgekolo, bokokoage. Ge e le mosadi yo mofsa, a ka se leše ngwana ka gobane o tla be a sa tsebe. Ngwana ge e sa le yo monyane o robalela kgolenyana le bommage, ka gobane mo gongwe a ka ba a tla a mo gata, ka gobane boroko bja motswetši ke bjo bogolo. Ba bangwe ba re ba tsoga ba hwetše ba pikitlile ngwana a hwile; ka baka la boroko bja botswetši. Matsatši a m mabedi ge ngwana a seno tswalwa ga a nyanye bommage, matswele a mmage a tla raka a alelwa. Ge a alelwa ke ge a alafiwa pele ngwana a se tšhwe a a nyanye. Ge ngwana e sa le yo monyane ge a nyanya mmage o tshwarelela letswele gore a se balelwe, ka gobane a tla ya ka bontši. Ge ba mo tlotša ka letsoku ke gona ba mo apešitše kobo, ka gobane makhura a bothitho, ba mo nyakgatlhetša ruri ya ba ya re ge motho a mo swara a hwibile le yena. Ga a apare selo mmeleng, o nna mpedi, ntlhwamphefere a

/itlhobola.....

s270

itlhobola, kobo ya gagwe ke letsoku fela. O forwa leetsana, a dirwa tlopo ya thetobudi, meriri ya hlogo le yona ya tlotšwa ka letsoku.

5. Ge bo-mmage ba se na matutu (matutu ← maswana a motho) ba mo isa dingakeng tša mo alafa. Ba mo alafa ka sehlare sa lephoko ba se bea mo mokokotlong a khunane ka phafa ya kgapa, ba tšea lefehlwana ba se fetlha, ya re geia lephoko le phophoma, ba re enwa lephoko le o le gamole, a le gamola, ba tšea lephoko lela ba le fetlhela godimo ga hlogo, lephoko la mo maramara magetla le kgara. Ba mo tlotša ka lephoko matswele a le kgara. Sehlare seuwe se dira lephoko le lešweu šweu la go swana le maswana. Ke gona ge ba tla be ba mo alafile ge yo Matla a rata matutu a tla phulega a go fepa ngwana. Mosadi o šele e se bang mmage a ka no mo nyantšha ge mmage a ile mašemong goba fa gongwe a se gona a biditšwe ke tsietsi ge a šalela a nyakelwa mosadi o šele, fa gongwe ba tla ba be ba bona a ~~ka~~ šetše a nyaka go tshelwa ke kganō. Ge ngwana ba re o tshetšwe ke kganō, ke ge a letše a ba a tapa ka morago a lapa a ~~ka~~ ntše a lela a hwa.
6. Ge a thoma go matla, o ya ikemiša, a ema tlakē pele. Ga a dirwa tlakē, o dirwa ke banenyana. Ba re: "Tlake! tlake! tlake! moemi ga a we!" o tla nama a ema ka morago a re fase phara. Ga a tla thoma go sepela o šuthiša leoto le le tee, ka morago o ya matla, ka moragonyana o tla nama a kgwakgwatšha (kgwakgwatšha - kitima). Ga a emišwe ke motho, o ikemiša ka nnoši, o itshepetša ka nnoši. Ga ba mo swarelele. Ge a sa dula fase a ithuta, ba a mo thekga ka dikobo tša mekgopha. Ge a raloka le banenyana ba mo direla molete wa nkhwiribisi, ba mo tsentšha ka mo, a se ke a wa, a thekga ke molete wo. Ngwana o dumelelwa go raloka le ba bangwe, ge ba letšana ba kgadimolwa ke mmabona, ge a bethwa ke ba bangwe ba re a iphetele, gore ba tle ba mo tšhabe. Ge ba sa rate ba hlwa ba lwa ba ba dira ba babedi ga ba lwe. Ge ba ba dira ba babedi ga ba lwe ba tšea thupa ba ba inamiša ka babedi, gore e re ge yo mongwe a tshwenya mongwe, a re ke tla o ba botša ba tla ba go inamiša, kwano ya batswadi

7. fela ke yona ye e dirang babedi ga ba lwe. Ge ba sa kwane ba ka fapana, ba ba tšeana ka dimpa. Tša loma bana nageng, di fetetša bagolo gae. Ke seema: ke gore ge ngwana a ka lwa le yo mongwe kwa nageng a mo roba robela, a phula dintho,, motswadi o tla yo butšiša, ge motswadi wa ngwana wa go bolaya a se iko-kobetše, ke gore go tla lwa bona bjale. Gona le ngwana yo mongwe o bitšwa ngwana a ngako, ke ngwana a letlhokō, o beelwa hlogo ka thoko ya šala ka thoko e nngwe. Ge moriri o mela ka thoko e nngwe ba a o beola ka thoko ye nngwe. Bjalo bjalo go fihlela a gola e le yo mogolo. Ge a setše a godile, o dirwa tlopo gwa šadišwa moetsenyana o mosese ka morago ka sekgoseng wa hlakanana le tlopo. Ge batho ba o bona ngwana a ngako, ba mo nea dimpho tša go loba. Ba mo fa maseka, dithōtho le diphepa. Yo a sa kang a k mo fa selo a ka se mmolediše. Ngwana ge e le yo monyane o bolawa ke selala, hlogwana, sehubana, makhura,
8. moerage, le mauwe. Sepšhatlapšhatlane, mmoko di bitšwa moilošo le mauwe le moerage. Ga di alafiwe di iphodiša e le tšona. Ge ngwana a se a tšwe benye ba gage ga ba thakgale. Sehuba sa kōtō-kōtō se alafiwa ka moroto wa pēla. Pēla e rotela fela go tee e be e šale e le kgopa e ntšho, ba tšea seša sa pela ba se apeya ba nweša bana. Makhura ke dišo tša ngwana fela ga di phekgē, di bolaelwa ka teng ke ditšhidi tša go monwa. Selala ke ge mokhubu wa ngwana o bolaela ka teng, ge ba o alafa ba o hlabela sehlare ka mathoko se sentšho. Hlogwana ge e bolaya ba e alafa ka nalana tša ngwana ba e tlhakantšha le dintshi tša mahlo a gagwe, mokgothi wa lephotse, le seokgwa. Di a šilwa ya re e le mešidi e mentšho ba papatletša ngwana fa hlogong ba mo arabeditše pele. Bana ba go mela meno a ka godimo, pele ba be ba re ke mašeka, ba a bolawa. Ge ba bolaya ngwana wa go mela meno ka godimo ba mo thuthufaletša makhura a kgomo a lefehlo, ya re gela a fiša ba mo nweša ba mo kanamisitše. Mmage ba mo roma kgonyeng, o šala a nwešwa ke bakgekolo le bo mmatswalage.
9. Ge ba mmolaya ba re o tla re loka sethitho motseng ba ehwa. Ge ngwana a seno kgola leino la bo byana la pele, o ya le boloka

a tla a le bontšha legukobu le feta le fofa. Ba re ge ngwana a sa a ka a dira bjalo, a ka se hlwe a kgola le lengwe leino. Bana ba mosadi yo mongwe ke bana ba morwedi a mokete, fela le ge go ka ba le kwano magareng a bona; ba ka se ke ba lotana bjalo ka bana ba mpa. Bana ba mpa ke ba go tswalwa ke mosadi o tee, bana ba setsiba ke ba go tswalwa ke basadi ba šele fela papa a bona a le tee. Bana bauwe ba setsiba ba tswalwa ke basadi ba babedi le ge ba le bararo fela ba tšerwe ke monna a le tee. Basadi ba bjalo ba rata ge yo mongwe wa bona a ka fatela, gomme ba go seleka bolaye yola a sa selekeng goba ba ba sa selekeng, go šale go fatetše yena, a ba rile tšha ka molemo. Bana ba gage le ge e be e le mosadi yo monyane ba tla šala e le baji ba bohwa ba monna yeo; ka gore bale ba tla be ba se gona ba hwile a ba loile., Ka fao kwano le kwelano bohloko magareng a bona gae gona. Le ge ba ka fepya ke mosadi o tee ba ka se kwane. Batho ba tla no ba botša gore ke lena bana ba mosadi wa go hwa goba wa pele. Ba tla rata go ba baji ba bohwa ka tshwanelo. Papa a bona ka

10. go se hlwe a bona mmabona o tla ba feelela le ditlakala, a rata ge bana ba mosadi yo a bago le yena e ka e ba bona baji ba bohwa, ka mokgwa o bjalo go tla tsoga meferefere magareng a bona. Ge e se ge e le mokgalabje yo bohlale a ba arolela lehumo a sa phela la dikgomo. Ngwana wa mathomo o theelelwa papage lesogana, ge lesogana le e le lona la pele ka gabo. Moratho wa gage o tla theelela o mogolo. Ngwana o tla bitšwa ka leina la papage lesogana le ge k e le mosetsana. Ditšhabeng tše dingwe ge a tlile e le mosetsana ba ka se m mo reelele papage lesogana, o tla tla a theelelwa yo a sa tlogo o tla wa mošimanyana. Ba tla re leina le ga la mo rata. Ngwana wa bobedi reelelwa papage mosadi, wa boraro o theelelwa mmage lesogana, wa bone o theelelwa mmage mosadi; wa bohlano o theelelwa kgaitšedi ya monna, wa bošelela o theelelwa kgaitšedi ya mosadi. Ge ba theelela motho ba mmitša ka leina la bobyana la mokgalabje yo ge a reilwe ke bakgekolo e sa le ngwana. Motho yo e se bang thaka ya gage a ka se le bitše, ge m le ka bitšwa ke go nyatša mokgalabje yo. Ba re o ya

mmileletša. Ge a bileletšwa ke ge a bitšwa ka leina la bobyana.

11. Ge a ka bileletšwa ke yo e se bago thaka ya gagwe, o ya mmetha a re o ya mpileletša, ge e le batho ba bagolo ba ka lwa a re o mpileletša ke se thaka ya gago. Leina le la bobyana le a lahlwa, la bitšwa fela ke ba bagolo go yena, ba banyenyane go yena ba tla le lahla ba tšhaba go inamiswa. O tla bitšwa ka leina le a itheilego kwagowšlêng. Leina la bobyana le arerwa ke ba ka gae, o thewa ke mokgekolo rakgadi a monna lebitšo. Ba mo tseba ka no ba tšhela ditaba tša leina la ngwana, ba tla nore dina le lena benye ba tšona. Leina le la bobyana ga le fetoge le ka tsatši le tee, ke lona leina le le tsebegago kudu go feta maina a motho ka moka. Le erileng ge a wa ba re ke kwena goba tlou a mokete. Batho ba bantši le ba hlabiša dihlong. Ke lona leina la gage bophelong bja gagwe ka moka, o bitšwa ke ba ba ralokileng naye, le ba ba wetšeng naye, le ba bagolo go yena. Maina a mangwe ka a itheyago ona kwa mojeng, a itheta, a mangwe ke a thewago ke batho ge a dirile selo sa go hlakodiša motho a bolawa ke tau. Seswantšho sa go reta fauwe šifa: Ke tshwere se mperetlela molomo e re ke ge se hlabilwe ke nna ke le tee, e ~~kw~~ tswe le makoko a mošate a se hlabile ke theto ya mogale ge a tlhakudif-
12. šitše yo mongwe molomong wa sebata. Mogale yo o tla bitšwa ka lona ina leuwe. Le lengwe le gona ba re Marwala Sethinya a ga Ntšhimudi, o rwele sethinya thinya ba phetole. Ke gore monna yo o rile go bolaya motho a re a se a hwele ruri a mo rwala mo legetleng a sa ntše a ithokgonya thokgonya kwa ntweng ya marumo. Leina le lengwe la go itheya šele: Serotapele a basadi, basadi tsogang le rotêng, pogo ya lena e rotile. Motswadi wa motho yena o na le tshwanelo ya go go bitša ngwana ka leina la bobyana; le ge e le yo mogolo. Ba ba rupileng go tee ba mphato o tee, ba no bitša ka maina a bobyana, ba ka se lwe, ka gobane ba wetše tsatši le tee. Ge e le bagwera ba go jo gwerana x ele ba bagolo, ba bitšana ka maina a go wela. Monna ge a bitša mosadi o re mma, ge a mo godiša, ge mosadi a bitša monna o re papa ge a mo godiša. Ge e le mosadi wa yo mongwe o bitšwa ka gore Matlou;

o bitšwa ka leina la Bongwetši. Mmatlou ke gore mmage tlou.
Tlou ke ina la ngwana.

13. Mokgalabje ge a bitša ngwetši o re mma, mmatswale ge a bitša o re Mmatlou. Leina la ngwetši o rewa tsatši la ge a abekwa, o thewa ke rakgadi a monna ngwetši e sa le mo legogong. Tsatši leuwe o tla nama a lahlile lebitšo la gagwe la bojwananyana, a bitšwa mmamokete. O bitšwa ka leina le ke batho ka moka tsatši le ba mo tšwešang setepa, ba mo apola legabe. Legabe ke la bannyana. Setepa ke sa mosadi, o bitšwa mosadi wa ntepa. Tsatši le a dirwago mosadi o apešwa setepa. Ge ngwana a bitšwa ke papage o re Morena goba E Iše. Iše ke yona kgodišo ya rena. Ge ngwana a bitšwa ke mmage o re Ii goba Ee. Ke gore ga a mo godiše o mmitša ka leina la go rupa. Ge mmage e le Monni o re Monni, o mmitša ka leina le a bitšwang ke batho ka moka. Ge motho a bitšwa ke mogolo age o re Eš. Ge motho a bitšwa ke monnage o re Eš. Ngwana ge a bitšwa ke mogolo a papage o re Ramogolo, ge e le ngwanabo papage o re Rangwane, ge e le kgaitšadi ya papage o re Rakgadi, ge e le kgaitšadi ya mmage o re Malome.

MM

ENDS. S. 270.